

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 12 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Ensaig sobre la bellesa de las cançons populars: (Continuació) per Joan Planas. — Lo Castell del amor: per Maria de Bell-lloch. — L'únic consol (Poesia): per Thomàs Forteza. — La Llibertat de testar: per Agustí Trilla. — Lo mes de Maria: per F. Sellarés. — Fables: per Felip Jacinto Sala. — L'Estany de Banyolas (Acabament): per Pere Alsius. — Anécdotas y curiositats literàries. — Novas. — Reclams.

ENSAIG SOBRE LA BELLESA

DE LAS CANÇONS POPULARS.

II.

La tarde n'era quieta y deliciosa. Un dols ayre de marinada movia suauament las fullas dels arbres ab agradable remor, y las herbas y flors boscanas s'inclinavan besantse mutuament. Aquest ayre lleuger y veleydós, fill de la frescura del mar y la tendró de las selvas, al passar sobre mon front parexia donarme nova vida: la ferigola, lo romani, la urenga, totes las herbas y flors del bosch li donavan al passar part de sa essencia, y al respirar sa alenada parexia sentir aquell vigor y aquella frescura de vida que respiran las plantas y la naturalesa.

Las dolsas emocions de la primera tarde las sentia encara vivas en mon cor, y un secret y delitós impuls dirigia mos passos cap aquella mateixa roca hont la naturalesa m'havia fet sentir las dolsuras de sa bellesa incomparable.

Quant dols es lo respirar en mitj la soletat del camp, y abandonant las foras del esperit al encant de aquella harmonia sossegada, oblidar la amargura dels pensaments, los desenganyos, los recorts tristos, y sumergits en aquell suau abandono, reposar tranquilament dels cuydats y ls afanyos de nostra vida! Quant gran es sentirse sol en mitj la soletat cara á cara ab la naturalesa, escoltar aquell misteriós silenci que oprimeix nostre esperit y midar ab la grandó de aqueix espectacle la debilitat de nostra existència; comparar la puresa de las flors ab la corrupció de nostre cor, la frescura de las plantas ab lo foch de nostres passions, la duració de aquelles alsinas seculars ab lo curt de nostra existència, la fecunditat dels camps ab la esterilitat de nostres sentiments, la estabilitat de

las montanyas ab los cambis de la fortuna, lo gran de la creació ab lo insignificant de nostra vida.

Assentat de nou sobre aquella roca, contemplava á mos peus las verdas selvas, los prats florits y l'riu que serpentejava per entre vagas y tortuosas margenadas. La fressa de sas ayguas ressonava magestuosament per las montanyas, y formava un agradable contrast ab lo dols remor de una font que entre bardissas prop de mi corria. Me parexia sentir lo cant d'aquella poetisa grega: «Estranger, sentat en exa penya á dar repós á tos membres fatigats: un suau ventijol murmura sobre tú atravessant lo follatje, apaga la teva set en exa font de aygua crestallina que brota de la roca; aquí, en lo calor del dia, es dols al viatjer lo descansar.»

¡Que hermosos son aqueixos cants sensills, aquelles exclamacions puras que surtan espontáneament del cor del home, lliures de la pretensió del art, fillas solsament de una inspiració natural y candorosa!

Insensiblement vaitg sentirme mogut á meditar de nou sobre la bellesa de la poesia del poble.

Difícil es apreciar la bellesa objectiva dels fruyts del humá ingeni: aquesta no existeix sinó en quant es apreciada, y no s'aprecia sinó en virtud de las impresions mes ó menos agradables é intensas que produeix en l'esperit.

Las qualitats bellas existexen en veritat, independentment de la apreciació subjectiva, mes lo sentiment las hi dona mes ó menys importància, mes ó menys valor; y no existex una norma fixa que prescindint del juhi individual, pugui servir de punt de partida, per determinar los diferents graus de bellesa d'una obra. La bellesa en los objectes naturals es mes universalment regoneguda, com que es mes estable, mes duradera, menos subjecte á cambis; per consegüent, obra de una manera mes fixa y uniforme en nostres sentiments: tothom convé en la bellesa de una flor, de un prat florit, de una verda y frondosa campinya. Mes respecte á la bellesa de las obras del ingeni, ja sian artísticas, ja naturals, existeix sempre una gran divergencia de parers. Totas las produccions del esperit humá estan subjectes á cambis y transformacions contínues, y no s'presentan á la observació ab aquell caràcter de solidés y permanència que dehuen presentar los objectes per es-

ser apreciats de una manera absoluta. De aquí la dificultat de la crítica en las composicions literàries, y de aquí també un altre gènere de bellesa que ressalta en las cansons populars.

Aquesta classe de composicions son lo fruyt de la expansió sincera del cor del home, la bella manifestació del esprit en son estat natural; participan de aquella estabilitat pròpia de la naturalesa, é interesan d' una manera mes uniforme lo cor de la humanitat.

Sens assegurar la preeminència de la poesia natural sobre la artística, direm que aquella es mes universal, mes permanent, mes conforme al sentiment estètic, mes humana. Las cansons populars nos encantan sense exigir en nosaltres preparació, mentres que la poesia artística necessita sempre cert grau de educació per esser compresa, sols produeix sos efectes en los caràcters en que predomina mes ó menos la cultura intelectual. En la poesia natural brilla sempre una naturalitat, una facilitat encantadora que no cansa la atenció del esprit; y hasta aquella espècie de dexadés, aquell descuyt en la forma es una bella y franca debilitat que la fá mes atractiva, mes simpática. La poesia artística, suposa sempre á mes de una elaboració anterior en los conceptes y medis de expressió, un esforç d' ingeni, mes ó menos penós, que descubreix sempre per un costat ó altre de sa manifestació la flaqueza de las facultats del home. En las cansons populars s' hi nota casi sempre precisió de llenguatge, propietat, una concordància y armonia felis entre la idea y los medis de expressió; en la poesia artística, s' hi nota casi sempre preponderància en la forma, la educació especial del artista lo condueix á imitacions de modelos sovint discordants del caràcter y la inspiració primitiva, y la bellesa, encar que superior de sa composició, se fa menos assequible per la importància de la part material.

La bellesa de la poesia popular es sempre clara, senzilla, original; se presenta modesta, sense pretensions, sens adornos; la bellesa de la poesia artística es mes complicada y menos pura, demana mes forsa de atenció per ser apreciada, y moltes vegadas parla mes al enteniment que al cor.

La poesia s' ha considerat mes perfecta quant mes s' ha acostat á la sensillés y á la naturalitat pròpies de tota poesia popular. Si 'ls poetes primitius son considerats generalment com superiors als que 'ls succehiren, es perque s'atenian mes á las impresions de la naturalesa, ignoravan mes las formas del art, y presentavan sempre ab medis senzills una inspiració pura y veritable. Las épocas de la decadència en la poesia, son aquellas en que s' ha fet abús dels medis de expressió revestint á la inspiració poética de ridiculas galas, donant tota la importància á las formas del art, á construccions estranyas al bon gust natural, á giros de llenguatge de tan inútil enginy com poca bellesa. La poesia donchs es mes apreciable com mes s' acosta á la naturalesa, es menos interessant com mes s' aparta d' ella y s' acosta al art.—La distinció entre l' mérit y la bellesa de una producció poética es ben marcada, mes n' hi ha que encara no s' en fan prou càrrech, y comfonen ab facilitat exos dos conceptes. Una poesia pot ser una proba brillant y maravillosa de ingeni, y com á tal pot ser apre-

ciada y tinguda en estima, mentres que sa bellesa pot ser tan débil que apenas logri produhir en nosaltres un petit sentiment. La verdadera bellesa poética apareix de una manera fácil, espontánea, sens esforços, es sempre natural. En un ingeni sens cultura apareix un pensament original, ó un sentiment delicat y pur, que tots los esforços del talent, ni las mes refinadas combinacions del art haurian pogut produhir. Es precis tenir present aquesta distinció per apreciar d' una manera digne lo valor de las cansons populars. Enhorabona que aparescan al erudit, al literat, al home de gust educat com una mena de composicions lleugeras, humils, desarretgladas, que no satisfan las aspiracions de la intel·ligencia, que no complexen los capritxos de la fantasia, en una paràula, faltas de importància baix lo punt de vista del mérit artístich. Enhorabona que 'l rethórich, 'l preceptista trobin lo llenguatge de aquestas cansons aspre y fins brusco, que trobin que sos versos no están conformes á las reglas del art, que hi falta un peu, ó una cessura ó un accent, que están plens de faltas de construcció, de paràulas estranyas y bárbaras, de imatjes poch dignes, de comparacions vulgars... en fi, tot lo que vulgan en quant se judican baix lo punt de vista del art, de las tristas é infructuosas retglas que sobre l' art poètic, hem establert los homens. Mes al fi y al cap sempre queda en peu la bellesa de las cansons populars. Podrem dir que no tenen mérit, es á dir, que no han surtit de profundos estudis literaris, ni son construccions trevallosas que hagin gastat las forsas de un ingeni, podem revelarnos tan com se vulla contra 'ls agradables sentiments que 'ns inspiran exas modestas é incultas fillas de las montanyas y las selvas; mes no podem retraurens á son encant, y en lloch de rebujarlas, nos hem de proposar imitarlas: no tenen mérit, mes tenen bellesa; y aquesta bellesa es la que ab tota la ajuda del art y ab tots los esforços del ingeni tot just pot arribar á produhir lo poeta artista.

Densá de Horaci que s' ha preguntat per tots 'ls crítichs si la poesia s' feya mes remarcable per la naturalesa ó bè per l' art. (1) Horaci diu que l' un y l' altre dehuen ajudarse mútuament per realisar una obra perfecta. Respectant la autoritat del príncep lírich, observo que aquest dictàmen no decideix la qüestió. Per resóldrela seria necessari examinar mes á fondo la naturalesa de la poesia, y marcar al mateix temps de una manera clara hasta quin punt pot ajudar l' art á la naturalesa en la producció de una obra poética.

Si hagués jo de tractar semblant qüestió, estendria mos pensaments, fundats en dos observacions que m' semblan molt claras y senzillas.

En poesia, á diferència de lo que passa en la música, pintura y demás bellas arts, no te gayre importància la part técnica; y lo llenguatge, que es son medi de execució, es mes propi de ella com mes primitiu, menos elaborat y menos filosófic.

La segona observació es consecuencia de la primera: se observa que mentres la civilisació progressa, la poesia declina casi necessariament. Un autor con-

(1) Natura fieret laudabile carmen, au arte Quesitum est. (Horaci, art. poet.)

temporáneo fa notar en efecte, que mentres van adelantant las ciencias, l'home s' torna mes methódich, mes dat la teorías, menos poétich. Axis es com en nostres temps se posseexen molts y bons y brillants versos, mes poca poesia. L'art es sols un medi, la victória queda sempre per-part de la naturalesa.

Aquestas foren mas reflexions en la segona tarde. Al tornármén y baxar la montanya, la tórtola cantava tristament l'arribada del capvespre: la tardem' havia passat de una manera delitosa. Sols trobava faltar lo cant de la pagesa: ¡dolsa ilusió!....

JOAN PLANAS.

LO CASTELL DEL AMOR.

IMITACIÓ DE LAS RONDALLAS POPULARS.

Una vegada era una pastoreta que ab son remat de cabras, s' estava tot filant dins una delitosa pineda, cantantne bellas cansons de la terra, quan de sopte sentí al seu detrás grans clapits de gossos que atíats n'erán per una gran colla de cassadors. Y ella's girá, y 'n vejé lo Príncep davant d' ells tan gentil y hermos que 'l cor ne captivaba, y lo quin passá com un llampech per tan prop seu, que 'l cavall fent remoure las pedras, 'n tirá una, tot jústament al bell mitj del cor de la donzella.

Y veus aquí que al mateix prop hi passava un torrent, y ella que se 'n hi vá torrent amunt, torrent amunt tota plorosa, fins arribar á una font de claras ayguas tota voltada de llachs y parets de gran alsària que l'eura n' havia totas enramadas, al voltant dels quins hi verdejavan unas canyas que, segons deyan, al vinciarlas lo vent produhian armoniosos sons, pus qu' eran habitadas per fadas.

Allí, donchs, arrivá ella ben desconsolada, quan de dintre del canyar n'exí una de aquellas y li preguntá perque n' estava tan adolorida, y sapiguda la causa li diu:—Vesten á la mar salada, si es al hivern, tan bon punt en lo cel las estrelles brillin, y si es al istiu tan bon punt despunti 'l dia, quan fret y calor la terra atueixin, y ab aquest liri dels nostres llachs, axís que 'l ensenyis se't obrirán las ayguas y se't al-saran las rocas, y tu 't ficas mar endins, mar endins y á dessota d' ellas hi trobarás los hermosos corals que'm duras fins y á tant que't digui prou, anant ab conte de que no t' hi estessis pas mes de lo que t' encomano, perque sino t' sortiria lo rey del pexos de las grossas escatas que ventantne ab sa cua la mar, faria caure damunt teu totas las rocas.

Y la noya se n' hi vá al se de bella nit que 'l fret tot ho atunyia, ne mostra á la mar lo liri, y las ayguas totas s' obran, y ella baxa al fons del mar á cullir del coral que necesitava.

Y set anys axís ho feu de nital hivern, de dia al istiu, al cap dels quals un dia que cullia lo millor coral, aleteja lo pex de las llargas escatas, y ab una mica que s' entretingué pera no dexarlo, caigueren las rocas, cullint dessota seu la ma de la donzella que per sempre mes ne restá sense.

Y la noya s'en aná á trobar las canyas, de las quinas n'exí la hermosa fada, la que consolantla per sa desventura li digué com ja 'n tenia prou, y acompanyantla al cim d' una montanya, n' hi fabricá ab ell un palau qu' era tot maravella ab sas vermellen-cas parets y sas pilastras de glas que la donzella recullit havia en las fredas nits d'hivern, guarnidas d' or dels raigs de sol que al istiu l' havian cremada. Y era tan hermos y esplendent, que tothom, de mes de cent lleguas al voltant, ne parlava, y fins lo fill del rey volgué veurel no creyent en semblant maravella.

Y s'en hi aná y lo vejé tot que s' hi encantava, y li agradá, sino es la pastora á que nitan sols ne va mirarse. Per axó al vespre, aquesta aná á trobar la fada y li contá com lo Príncep havia anat á veure lo seu palau, mes que á n' ella ni soisament l' havia atalayada.

Y la fada pujant dalt d' una espadada roca, agafá un duch que dins son cau niava, y li doná dientli:—Vesten á la mar salada, tira aquesta trema de fina sarga, dintra quina hi tirarás la carn d' aquesta au feta á trosos ben petits; á son olor vindrán una munió de pexos ab una perla á la boca, la quina dexarán anar per lo bossi de carn, y tu recull toas las perlas.

La noya ho feu, y als pochos dias no 's parlava d' altra cosa que de las motluras, capitells y cornisas de perlas de que estava guarnit lo palau de corals. De qui sap ahont ne vingueren per véurel. Prínceps y Reys la professó feta, qu' era cosa may vista la riqueza ab que tots anavan vestits, y ab sas carrossas d' or y joyas que seria un may acabar lo explicarlas.

Y un dels Reys s' enamorá de la donzella y la demaná per esposa, mes exa que tan havia trevallat pera conquerir lo amor del Príncep, al qui aymava encara mes que may, refusá la corona de Reyna, de lo que fou tothom esmirat que mes no podia.

Y tots los que al palau anavan conexer volgueren á la que havia rebujat tant gran fortuna, y un dels tants fou lo Príncep.

Mes aquella nit la donzella contá á sa protectora, com aquell l' havia volguda conexe, mes sens fer per axó cap cas d' ella. Y pujant la fada dalt d' una roca mes espadada encara que l' altra ahont tot un vol d' áligas hi reposavan:—Aneu digué, empreneu lo vol en vers la mar salada y porteumen dels tresors mes grans qu' en ella's crian. Y las áligas, son vol magestuós axecant fins als nuvols y fendent l' espay, no paran fins á trobar las grossas montanyas d' escuma que ben endins de la mar ne forman las onadas y en quinas habitava la nissaga dels pexos de lluenta escata. Al arriivar allí las áligas brunsentas s' hi llansan com á fletxas y del mitj de la brumera ne surtan al poch temps portant cadascuna d' ella en son bech, un dels pexos, que estriparen ab sas urpas tragentoshi un diamant del mitj del cor lo quin anaren á tirar en la falda de la donzella qu' en la platja las esperava.

Al endemá tothom parlava d' una grossa y brillant estrella que dalt del cim del palau hi havia tota feta de diamants, ab un carboncle al mitj, tret del cap d' una serpent que un dels llachs de las fadas habitava; la quina estrella per tots quatre costats que la mire-

ssen, sempre's veyà axis de tan brillant que n'era.

Y cada volta eran mes grans las comitives que á veurel anavan, mes la donzella cap cas ne feya, axis com tampoch de sas moltes lloansas ni dels molts pretendents que la volian. Que se liendonava á n'ella de tot axó, si res li deya aquell pel quin ella fet ho havia?

Un dia hi anà lo Príncep; y trobant lo palau desert s' en baxà al jardí que plé estava de hermosissimas y estranyas flors, y tan s'hi extasià que se li feu tart sense adonarsen y volguent sortir ovirà una porta en la paret de crestell, enramada d' euras que 'l jardí environava, per la quina's ficà, trobantse de sobte dins d' un bosch de altas y gemadas alsinas; tot sembrat de miosotis y bellas flors boscatanas, las quinas enllassadas son nom formavan, y al cap de vall del quin hi havia una cascata de topacis y esmeraldas y grossas petxinas de mare-perla que la una dessota l'altra, recullian l' aygua de nou olors que á doll ne brollava.

Y'l Príncep n'era tot atmirat fins qu'en mitj de l'aygua hi vejé enmirallada la doncella, qué hermosa li semblà, sino que li faltava una mà que las rocas li havian llevada.

Y ell que diu:—Siab una masola ha fet totas aquestas maravellas, qué no hauria fet si las hagués tingudas totas duas? Y tan bon punt diu axó, ressonà tot lo palau y del mitj de las ayguas n' exí la donzella, de la quina 'n fou molt prenat lo Príncep y li 'n demaná lo seu amor que molt la volia, y ella li dona ben contenta com que casi plorava d' alegria. Exiren las fadas que la ompliren de flors y de joyas y li donaren una petxina plena aygua ahont hi ficà son mutilat bras, y tan bon punt ho feu, n' exí del fons una blanca y bella ma que set anys havia colgada, y ara tornava á lo seu puesto pera fer ben ditxosa á la pastora que ab lo seu espós y Príncep, fou felis per tota sa vida.

MARIA DE BELL-LLOCH.

L' UNICH CONSOL.

Camina, romeu, camina
dret al cel ficsa l' esguart;
no gires los ulls enrrera
que no 't rompa 'l cor 'l esglay.
Vergeret bell d' açucenes
hont lo bres teu 's engronxà,
tot pansit y groch ne queda
com si fos un arenal;
floretes d' l' ignocencia
les mostiga un petit baf.
Camina, romeu, no gires
cap enrrera ton esguart,
passa boschs y garriguelles,
passa monts y comellars,
no 't deturen les espines
qu' es remulien ab ta sanch,
no 't tremole 'l cor si passas
á la vora del barranch,
no 't tremole 'l cor quant sentas

á prop teu la tempestat.
Vergeret bell d' açucenes
n' es lo mon quant 'l home naix,
floretes de l' ignocencia
les marceix del crim lo baf,
un desert per tu es la vida
ple d' avenchs, reblit de carts.
Camina, romeu, camina
no allunyes del cel l' esguart,
si los nubols 'l entenebren
mira al cel ab mes afany
y les boyres atapides
lo teu ull travessarà,
puix hi veu mes 'l ull del home
quant pe 'l plor está entelat.
Si bregant ab la nit fosca
veus al lluny un llumet clar,
si enllanet una pradera
son vel mostra florejat,
si porta un jorn á ta orella
l' oratjol benavirat
la placévoia dolçura
d' algun càntich llunyedà,
pobre romeu! fes ta via
cap envant pe 'ls espinals,
ja no hi ha per tu en la terra
ni jardins de flors sembrats,
ni cap llum que 'l cor t' alegre,
ni veus dolces, ni cantars;
lo pler que 'n la vida goses
del pler sant t' allunyarà.
Camina, romeu, camina,
mira 'l cel y passa envant,
'l únich consol que t' espera
en el cel lo trobaràs.

THOMÁS FORTEZA.

LA LLIBERTAT DE TESTAR

L' INSTITUCIÓ D' HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

IV.

CONCEPTE EQUIVOCAT RESPECTE LA LLEGISLACIÓ CATALANA.—COSTUM EN CATALUNYA SOBRE 'L NOMBRAMENT D' HEREU.

La llegislació catalana obeeix, en tot, son principi de llibertat de la família; sas prescripcions, fillas naturals de dit principi, son permisivas, y lluny de marcar al pare lo modo d' obrar en la disposició de sa última voluntat, lo dexa en la mes complerta llibertat d' acció, á fi de que, al arreglar sas cosas, consulte ans de tot la conveniència de la família, los sentiments de son cor paternal y la conducta que, respecte á ell, sos fills hajan seguida, salvant empero 'l porvenir d' aquestos, posantlo á cobert dels abusos, que un pare mal aconsellat podria cometre.

Obeint á tal principi, no diu al pare: *fes de los bens tal ó qual cosa*, sino que li diu: avans d' otorgar lo teu testament, consulta lo que 't dicte l' amor de pare y 'l benestar de ta família, y apres açó, *disposa*

de *tos bens com millor te plasca*, reservant la quarta part d'ells, que ha de servir per atendre a la subsistència dels fills, en cas de que, no escoltant la veu de ta consciència, oblidesses lo compliment del deber, que, com a pare, la naturalesa y la societat t' imposan.

¿Hi ha res mes lògich y natural que aytal prescripció de nostra lley? Es natural y justa perquè dexa al innat amor de pare, lo que la lletra morta de la lley jamay podrà arribar a fer, ço es, lo millor arreglo de la família; puig aquell ab ull previsor preveu las ulteriors necessitats d'aquexa y calcula totas las conseqüències; y la lley, igual en tots los casos, pot donar bons resultats en algunes famílies, mes no en totas, perquè no totas estan en igualtat de circumstàncies.

Ab los antecedents que dexem apuntats y tenint los presents pera fer ressaltar mes la suma bondat y senzillesa de nostra legislació, no podem passar per alt l'estranyesa que 'ns causa l'equivocat concepte que del Dret Català s'han format molts dels que d'ell s'ocupan.

Reputats juriconsults espanyols han caygut en l'imperdonable error de sentar ab molt d'aplom, que la legislació catalana al tractar de las últimas voluntats no sols ordena l'institució d'hereu, si que també senyala al *primogénit* com a hereu necessari del pare, en cas de que est fassé testament.

En Catalunya, (esceptuant Barcelona (1) y demés ciutats, que per llurs privilegis estan ab ella assimiladas), lo mateix que en Roma, l'institució d'hereu es necessària pera que 'l testament sia vàlit; es tal institució, com deyan los Romans, *caput et fundamentum testamenti* (2), encara que per altre part hi haje la mes àmplia llibertat pera testar. Esta institució no es altra cosa, que 'l nomenament d'una persona que, després la mort del testador, sia la que represente sa personalitat moral, tenint en sa ma tots los drets y accions que est en vida tenia.

Los motius d'aytal lley son filosòfichs y naxen de la consideració de la dualitat de la naturalesa humana. Al morir un home, no tot s'acaba ab ell, sino que son esperit immortal, des la regió etèrea se complau, alegre y viu en la memòria dels seus fills ó de las personas que en la terra mes aymava; apar que en la llar, al entorn de la que tantas voltas en vida s'havia sentat, en las cambras de son us habitual y en los paratges que estan impregnats de tants y tants records seus, apar que en tals llocs s'hi respira l'essència del difunt y que s'ánima estén sobre d'ells joyosas puras alas, vetlla per la seguretat de tota la família y té sa morada en lo cor de la persona que ell aymava; d'aquestas consideracions prové la necessitat d'un hereu representant y fael guardador de tots los drets y accions del testador.

L'aspiració mes natural y constant del home es lo desitg de l'immortalitat; busca sempre una ocasió propícia pera que son nom passe a las generacions futuras; y per alcansar tal perpetuitat, fa hereu ó representant seu a la persona que ocupa en son cor lo lloch mes preferent y d'esta manera d'un al altre van trasmetentse 'ls recorts, las tradicions y 'l nom de las famílies y llurs individus; per esta causa Roma tenia tal lley en sos códichs y Catalunya la conserva en los seus, perquè en nostres patrimonis y famílies hi ha noms, títols, recorts y tradicions que merexen esser conservats a tota costa.

La *primogenitura hereditaria* ni eczistia en las lleys de Roma ni eczistex en las Catalanas. «No's pot dir que en nostra terra hi haje establert lo dret de primogenitura, perquè no pot eczistir consemblant dret, quan lo pare es *lliure d'elegir hereu* al fill que mes li plasca, y no precisament al gran, y menys encara quan, si vol, pot distribuir *ab igualtat* sos bens (1).» Dèvem afegir a aquestas paraulas d'un juriconsult aragonés, y que's referexen al dret d'Aragó, que en Catalunya ab menos causa pot eczistir lo dret de primogenitura per quan es mol mes àmplia la llibertat que'l pare té pera disposar de sos bens.

En efecte: en Catalunya'l pare pot fer hereu a una persona estranya a la família, dexant a sos fills la llegítima, y en cas de que, en concepte de tal, llege una quantitat menor, estos tenen dret y poden demanar lo suplement de la mateixa; en Aragó si be 'l pare té llibertat absoluta per disposar de sos bens, precisament ha de ferho a favor d'un dels seus fills (2), y encar que als demés no 'ls llege si no cinch sous per bens immobles y cinch per los mobles (lo que vulgarment es conegut ab lo nom de llegítima foral) a fi de que si res no 'ls hi dexava no quedessen preterits, esent nulo en tal cas lo testament, los fills no tenen cap acció ni dret sobre l'herència pera reclamar cosa alguna com a suplement per llurs drets legitimaris (3). ¿No es veritat que la legislació catalana es mes justa? Agermana la llibertat del propietari ab lo deber del pare y cria mes forts llassos d'unió dins de la família.

¿Hi ha, en efecte, consignat en los Códichs Catalans lo dret de primogenitura? Per lo que havem vist ni sisquera 'l pare está obligat a fer hereu als seus fills. Creyem que, ab lo que acabem de sentar, n'hi ha prou pera desvanexer l'equivocat concepte que alguns s'han format de la legislació de nostra terra.

Lo que hi ha en Catalunya, sens que cap lley ho previnga, y en virtut de la llibertat que'l pare te per disposar de sa propietat, es la costum de cridar hereu al fill primogénit y la millor prova de sos bons resultats es lo molt y molt temps que está practicantse; quasi bé, sens por de d'equivocarnos, diriam que es mes antiga que 'l códich del *Forum Judicum*.

(1) Const. de Cat., lley única, tit. primer, llibre 6, volúmen segon.

(2) Lley 1.^a Dig. de hered. instit. y lley 7.^a Dig. de diversis regulis juris.—Es necessària dita institució, perquè es un principi regonegut que ningú pot morir en part havent testat y en part intestat y per consegüent no pot tenir lloch ensemps la successió testamentària y la llegítima, conforme a lo que disposa també la lley 89, Dig. de diversis regulis juris, vigent en Catalunya.

(1) Don Marian Nogués, en l'article «Observaciones sobre el Congreso de Jurisconsultos» publicat en la Revista de Jurisprudencia «El Faro Nacional.»—1863.

(2) Fur únich *De testamentis civium*, 6.^a *De testamentis* y Sentencia del Tribunal Supremo de Justicia de 17 Juny de 1864.

(3) Asso y de Manuel.—Instituciones de Derecho Real.

Rahons morals y de conveniència, ensemps que d'equitat, autorisan la pràctica de dita costum.

En la major part de las famílies, lo fill primogénit, des que té us de rahó, trevalla ab afany al costat de sos pares, y ab lo fruyt de son trevall se proporciona una carrera ú ofici als demes germans, los que mes tart ocuparán, si plá 'ls bé, una bona posició social mentres que l' hereu no podrà sortir de sa condició de trevallador, sostenint lo patrimoni que sos pares li hauran confiat; ell es l'esclau de la terra, que ab fermesa conreuha, si sos pares son pagesos; y ab s'ajuda's poden atendre, d'una manera mes complerta y ordenada las pesantas càrregas que sobre son pare venen, lo descansa y assisteix, quant es vell, y trevalla per lo porvenir dels seus germans; tot ho fá ab l'esperansa de que un dia seran recompensats sos esforços y de bon cor s'alegra al veurer la bona posició, que sos germans en la societat ocupan. Mes ell no está cert de que son pare al morir lo nombre hereu, y ab aquesta incertitut trevalla y trevalla, fent-se cada dia mes digne y merexedor de tal distinció, fent prosperar ab sa sollicitut y afanys lo patrimoni dels seus pares, ensemps que sos germans ab la carrera literària ó professió industrial que 'ls han donada, fan casa apart y viuen sens los mals de caps y contingéncias que l' hereu te de sufrir pera conservar y fer prosperar los bens paterns y atendre als aliments y educació de tota la demés familia, en la que, si per dissort, un germá ha sigut desgraciat en sos negócis, trova sempre la casa payral oberta y l' porvenir assegurat en tant que, en lo que puegue, trevalle á utilitat de la matexa.

Un célebre orador francès, lo conseller d'Estat, Bigot de Préameneu, tractant sobre lleys de successions testamentàries «s'ha perdut de vista, diu, al »pare, que no té altre patrimoni que un trosset de »terra, ab prou feynas sufficient per l'aliment y educació de la familia. Ajupit baix lo feix de sa edat no »pot suportar un trevall cansat, si no empleya en s' »ajuda'l robust bras del major de sos fills. Est, ab »son trevall, comensa llavors á esser lo sosteniment »de sa familia. A la suor de son front deurán sos germans los primers socorros, ab los que pendrán »professions industrials, y las germanas obtindrán »petits capitals, fruyt de l'economía, ab que podran »obtenir colocacions ventajosas.

»Se creurá que es la vanitat la que determina al »pare á donar quelcuna recompensa al fill que s'ha »sacrficat per lo benestar de tots, y á conservar en sas »mans, en tant que la ley li permet, una heréncia ab »la que no podria educarse ni prosperar una nova »familia, si s' dividia aquella en petites porcions?

»L'intenció dels que volen prohibir las disposicions »dictadas en profit dels hereus, es sens dupte apreciable, mes impossible es desconexer son error. (1)»

No parlaria millor ni ab tanta senzillesa lo mes celós jurisconsult catalá al defensar l'institució del hereu, tan mal apreciada per personas de notória illustració en las ciencias morals y politicas.

Ab anticipació (2), ja várem sentar nostra opi-

(1) Bigot de Préameneu.—*Exposé des motifs de la seconde loi du tit. II, livre III du Code civil.*

(2) En la introducció d'est trevall.—Vejes lo núm. 3 d'exa Revista.

nió respecte 'l particular. Aprovém tal costum, mentres costum sia; desde l'moment en que, consignada com á ley, hagués lo pare d'atenirse á ella al disposar sas coás, la combatiriam fins al últim estrem. Lo pare es lliure de fer hereu (1) ó de repartir sos bens en parts iguals, de cridar hereu al gran ó al petit, al fill ó á la filla, sens que altre obligació li sia imposada per la ley, que la de dexar á sos fills la porció assenyalada ab lo nom de l'legítima. Si ell creu convenient instituir per hereu á alguns de sos fills pot ferho; la ley catalana 'l dexa en complerta llibertat en est punt. D'altre modo, desconfiant del amor paternal, esmenaria la plana al manament del Decálech, que diu al fill: *estimarás á ton pare*; mes no diu al pare: *estimarás á ton fill*. (2)

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

LO MES DE MARIA.

Á MON AMICH J. R. Y ROCA.

Passa l'hivern ab sas montanyas de néu; y saludan las valls la primavera, cubrintse de rosadas flors.

Lo Libano y Sion desvinculan llurs palmas, y abrigan ab llurs fullas la coloma missatjera de bonança.

Y los querubins, reforsant la veu de 'ls anjels, cantan, ab la nostra ánima, himnes de llohança á la Regna de l'amor.

Negre es, pero hermosa, aus voladoras, com las tendas de Cedar, com las pells de Salomó: negre es la nit y hermosa ab los estels.

Flor de l'camp, llir de 'ls valls, s'alegra ab l'aroma de las plantas y ab la fragancia de 'ls llimoners: defalleix d'amor l'ánima seua.

¡Que n' es d'hermosa!

S'enlayra, desplegada al vent sa cabellera d'or, envers la terra sos brassos de marfil, esguardant mes enllá de 'ls núvols son front seré: plena de gracia la saludá l'ánjel.

¿No ho es d'hermós lo llir que s'gronxa al bés de la marinada, umplenant l'espai ab sas olors?

¿No ho es d'hermosa la fontana, espill de 'l Sol, jugant ab la molsa que vesteix la torrentera?

¿No ho es d'hermosa la lluna vetllant lo somni dels de l'ánima, alenada per lo foch de l'oració, sol de l'esperit?

Mes hermosa es Maria: escambell de sa grandesa es la terra; son trono l' Cel, los estels sa corona, y sos cants l'amor; son amor que dona vida.

Quan los vents, respirant tempesta, fan cruxir los pins, y esquinga'l llamp la nuvolada y lo tró rodola per los abims; l'aym' ab l'amor del Cel.

Quan lo sol arrossèga son mantell de llum per lo cimarall de las montanyas, saludant las serras qu'abandona; la cant' ab lo foch de la terra.

(1) S'ha de tenir present la acepció en que 's pren aquí la paraula hereu, puig l'institució es necessària, segons s'ha vist, pera la validesa del testament.

(2) Don Francisco Permayner.—Congrés de Jurisconsults, any 1863.

Quan en l'amarga soletat de la pena, sens' alé d' amor, sens' consol, plora l'ànima, lasseta, sos bells recorts; y la veu de la campana la resigna, ab l'esperança, forta com la creu: ab la terra y lo Cel la beneheix mon cor.

Ella ha axugat las llàgrimes de mon cor que, llatzat per las espinas de la vida, fret com la nèn, odiava já.

Ella ha esborrat las tenebras de la tempestuosa nit de mon dol, negre com lo mal; y s'obran a la llum mas parpellas.

María ha vestit de novas plomas las retudas alas de mon cor, lo ha escalfat ab lo foch de sa mirada; y torna a aymar.

¿Sabs quant estima l'assedegat romeu un oasis en lo desert: quant estima a son penyaral herbós lo triscador remat: quant ayma son cel lo fron doblegat per l'anyorança? Mes aymo jo a la Verje de las flors; mes aymo jo, Roca, al consol de ma infantesa.

Voldria lo brill de 'ls estels per lluminarias de son temple; las flors mes flayrosas per catifa de sontroño; per música de son palau las veus de tots los auells, y per incens a son amor, l'amor de tots los cors.

Cántala, Roca, com la canta la terra en lo Maig, y estimala com lo Cel.

F. SELLARÉS.

FÁULAS.

LA COLOMA BUSCANT MARIT.

¿Per qué suspira la Colometa?
La Colometa pidola espós.

Lo Gall hi corra:—«¿Voleu calmarne

»L'ardenta febra que m'crema l'cor?

»Jo sò en la terra l'heralt de l'auba;

»Sò gentil mossò; sò brau y fort.»

—Vostra inconstancia me mataria;

Anau; jo cerco marit millor.—

Del cel devalla l'Áliga altiva:

—«Lo meu imperi no t'horizonts;

»Las aus sens nombre que 'ls espays solcan

»Vos dirán reyna, si meva sou.»

—«L'amor menysprea vanas grandesas;

»Fugiu; jo cerco marit millor.»—

Lo Pago arriba y al sol desplega

Son preuat vano de mil colors:

—«Eumaridaus ab mi, Coloma,

»Y aqueixas joyas serán per vos.

—«Guardau, fantástich, los flochs y galas;

»Per colorainas no vench l'amor.»—

Surtint llavors de dins l'arbreda

Ab veu poruga digué l'Colom:

—«Casta auelleta, ¿vols estimarme?

»Jo no tinch regnes, ni tinch tresors,

»Mes per penyora de ma tendresa

»Te don' desd' ara tot lo meu cor.»

—¡Ay! vina, vina; li respon ella,

Sas blancas alas batent de goig;

Pas que tú covas sentiments tendres,

Tú sols pots esser lo meu espós.

Preferiu, ninas, sempre en lo nuvi,
Las delicadas prendas del cor;
Preneu exemple de la Coloma;
L'amor, ninetas, sols viu d'amor.

LA DESTRAL Y LO SÁNDALO.

Si ab colps crúels al Sándalo arómatic

Fereix la Destral,

Ell en revenja generós li dona

Son odor fragant.

—
Simil d'est arbre la virtut cristiana

Torna bè per mal.

LA VINYA.

Aquella vinya que pel dall podada

Ahí s' desfeya en plors;

Ab la cuissor del ferro renovada

Avuy trau fruits millors.

—
Infants que pel rigor que vos aplican

Tambè en flors vos desfeu;

Si eixos càstichs avuy vos mortifican,

Demà bons fruits traureu.

FELIP JACINTO SALA.

L'ESTANY DE BANYOLAS.

III.

Descrita ja la fondaria, origen y qualitat de las ayguas del estany, no será de mes dir alguna cosa respecte a las inundacions que ocasionan, ja per la fesomia especial que aquestas presentan, dignas per lo tant de especial memòria, com també perque referida la importància y utilitat que l'estany reporta, just es que d'ell se sápan fins ahont arriuan los danys de qué es causa.

Si ab la imaginació un hom se transporta als temps en que l'afany y activitat humanas, no havian encara obert en la roca viva que conté y limita en certs punts aquest estany, la caixa dels rechs que d'ell ne surtan, sens cap esfors se compren que a las horas sas ayguas debian sobrexir per los punts mes flachs de la mota y escamparse per los terrenos baixos a eil immediats, resultant de tal sobrexida la formació de pantanos en los quals mes ó menys s'hi corromperian las ayguas, essent per lo mateix un focu perenne de pestilencials emanacions.

No obstant en molts dels llochs invadits, las ayguas hi debian trobar naturals escorros per medi dels xucladors ó fenents que en ells hi abundan, pero com aquestos no tots ocupan los punts mes baixos del terreno y ja havem suposat que l'home en res havia encara ajudat a la naturalesa, de aquí que no podian produir tot lo benefich efecte que d'ells ne podia resultar y subsistir la causa perniciososa del engorgament d'ayguas corrompudas.

Qui haja visitat l'estany de Banyolas no pot dudar que 'ls rechs que de ell ne derivan son deguts a

la ma del home y que sens ells no 's pot concebir un facil desaygue, fentse per conseqüència acceptable la opinió de que una sobre exida, mes ó menos abundant y continuada era la que dava renovació superior á las ayguas. La comprobació d' axó 's troba estudiant la naturalesa dels terrenos que admetem que 's debian inundar á las horas, com veurem que també ho fan ara en certas circumstàncies. En lo territori anomenat la Draga, per exemple, á Orient de est estany, se veu que després de una regular capa de terra vegetal formada per las inundacions modernas ó contemporànies, se troba un respectable banch de carbonat calis terrós, resultat sens dupte de la sedimentació de aquest mineral quant perdé sa solubilitat en l' aygua, lo que indica que en aquell lloch hi estigué entretinguda y que per ser molt bruta y fangosa á casien que precipitantse ensempe la terra y lo carbonat calis, impedis aquella que aquest prengués coherencia; probantse ademés l' origen lacustre d' eix depòsit per abundar en gran manera en ell despulles de caragols acuàtics en un tot iguals á las que provenen de las especies que actualment viuen en l' estany.

Mes dextant á part lo que 's pot presumir que succehia en aquells remots temps, y concretantnos á lo que passa á nostra vista, cal manifestar que mentres los rechs poden donar sortida á las ayguas que al estany afluixen res de particular esdevé, pero quant las veus interiors y las corrents superiors tenen una forta crescuda á causa de un durader ayguat, llavors essent insuficients los rechs pera engolir tanta aygua, sobrehi per sobre las motas y terraplens y quedan invadits los camps de aquellas immediacions, y confonentse las ayguas del estany ab las de la inundació, queda de resultas tantost doblada la superfície que aquell en estat normal presentava.

Qui per primera vegada presenciás una d' exas inundacions, desconeguent per altra part la topografia del terreno, al veure l' increment respectable que pren tanta aygua exida de mare, es ben cert que tremolaria devant la perspectiva de infortunis y desgrácias que s' imaginaria havian d' esdevenir, pero son temor prest passaria si 's feya càrrech que per tot arreu lo terreno es mes alt que l' estany y que l' enclouhen quasi per totas parts petites montanyetas ó puigs que impidexen la possibilitat d' un gran cataclisme. Sols per la part de la vila faltan exas murallas naturals, pero com aquesta está construïda sobre un banch de roca, encara que tosca, bastant dura y de molta potencia, ademés de que una bona part de la població se troba mes alta que 'l nivell d' ayguas del estany, axo fa que tampoch se crega temible cap fatal accident motivat per semblants inundacions. Per altra part los rechs que 's dirigexen desde l' estany vers la vila passen bastant fondos y tenen oberta sa caxa en la mateixa roca, lo que 'ls priva de poder causar dany algun, y quant se trovan ja somers á flor de terra de ells á cada pas ne deriven petits canals destinats al regadiu, los quals prenent cada un son corresponent caudal d' aygua afluixan en gran manera la exuberància dels rechs principals, fent ja menos contingent que sobrevinga cap desgràcia. No vull dir ab axó que si un cas fortuit é impen-sat estorbés lo llibre curs de la corrent dels rechs ó l' ayguat fos tant y tant extraordinari, no pogués á

las horas veurers 's invadida la part baxa de la vila, pero penso que tan trist succés no haurá donat jamay lloch á dias de dol pera Banyolas, quant de semblant fet ni sisquera la tradició n' ha perpetuat la idea. Així es que los danys que ocasionan las inundacions de que es causa l' estany de Banyolas pot dirse que quedan reduïts á la conseqüent pérdua dels fruyts de la terra en tota la extensió invadida per las ayguas, perjudici en realitat respectable, pero apar petit si 's compara ab lo imponent que aquellas se presenten.

En aixó 's pot dir que consisteix lo període crexent de la inundació, vejant ara lo que passa en lo menguant ó siga durant la retirada de las ayguas aparentment engorgadas y faltas de escorro exterior visible per la major profunditat del terreno invadit respecte del que 'l rodeja. Ja havem dit que en los baxos de la bora del estany hi abundan los *fenents* ó *xucladors* que no son altra cosa que uns trenchs ó esquerdas naturals que presenta la roca tosca en diferents sentits y quals dimensions de llarch com d' ampla son las mes váries, no essent tampoch fácil calcular sa fondària encara que 's de creure que segueix per tota la gruxa de la roca, tinguent per lo tant comunicació ab las baumas ó cavernas que entre banch y banch de tosca hi ha formadas. Ab aquesta explicació ja 's pot comprendre que l' aygua ab trovarse sobre un terreno que te semblants fenents deu es-corrers per ells y perdrers dins las entranyas de la terra; pero com d' aquestos xucladors n' hi ha que comunican ab lo exterior en punts en que 'l terreno se presenta molt mes baix, de aquí prové que en dias de grans inundacions surten moltes fonts accidentals en lo plá de Banyolas que s' estroncan al quedar en axut lo terreno inundat. Respecte aquest punt hi ha de particular que al principi de la inundació las fonts que originan los primers xucladors surten molt distants de la vila en la part baxa del pla, y tant com mes creix aquella mes aprop y en terreno mes alt apareixen exas veus accidentals, d' una manera que per la alsada y crescuda de la inundació la gent pràctica per sola experiència fixan y preveuen quant comensaran á brotar, sino totas, la major part de ellas.

Veus aquí com los xucladors no venen á ser altra cosa que uns *pous absorvents* naturals molt actius que comunicant ab las entranyas de la terra depositan en ellas grans quantitats d' aygua, ó bé que tinguent comunicació ab lo exterior, originan fonts de molta potencia encara que de poca duració; pero que en abdós casos produexen lo benéfich recurs de absorvirse una extraordinària part de las ayguas que invadexen los camps baxos cercans al estany, disminuint en conseqüència la possibilitat dels mals resultats que podrian originarse de tanta acumulació d' aygua si no tenia natural surtida. ¡Quant pródiga se troba á la Providencia estudiant la naturalesa!

Altra causa molt poderosa també ajuda la acció benefactora dels xucladors pera disminuir los efectes de las inundacions, y es la extraordinària porositat de la tosca calsinal, la que permet que l' aygua que la cobreix filtre facilment á través seu, y com los banchs d' exa roca tenen una gran potencia y extensió, resulta que per filtració solsament podria absorvirse una gran part de las ayguas surtidas de mare del estany. A aquesta causa 's deu que en dias d' inundacions los pous d' aquesta vila á pesar de

tenir ben cabals una vintena de metres de profunditat s'ompla de tal manera que ab la ma's pot facilmente pouhar l'aygua, essent d'advertir que aquesta no prové tota del augment que hajan rebut las veus, sino de las filtracions que passen per la matexa roca tosca, puix que axís com s'umplen los pous no tardan en quedar plens los soterranis, lo que no succehiria si per la roca no traspuás l'aygua; essent digne tambe de notarse que son los primers en umplirse los pous oberts en punts baixos del terreno y successivament los altres.

Facilment se compren donchs que tan prompte com las ayguas del estany disminuexen de nivell per no entrarhi en ell fortas rieradas, no tardan aquellas en quedar contingudas dins las motas y terraplens com en estat normal, porque los rechs sols bastan llavors pera donar surtida al caudal que prové de sas veus naturals, y los camps inundats no revent ja novas ayguas, ans al contrari, no cessant d'obrar en ells sens treva y simultaneamente las dos poderosas causas de absorció descritas, perden sensiblement las allí acumuladas y pochos dias bastan pera que queden en sech las grans gorgas formadas per la inundació. Si al revés de lo dit, lo terreno d'exos camps fos argilós, compacte y faltat de fenents, las ayguas de la inundació quedarian per molt temps en ells entretingudas, puix que á las horas tindrian que desaparixer per simple evaporació espontánea, causa que obraria ab excessiva lentitut, y com per altra part ditas ayguas anirian macerant los molts restos orgánichs animals y vegetals allí depositats, indefectiblement se desenrotllaria una putrefacció molt activa, per poch que la temperatura hi ajudás, quals miasmasesmentarian l'atmosfera, convertint aquest sa y hermos pais en una terra inhabitable.

Avans de donar per termenat aquest petit é insignificant treball diré que en las apacibles ayguas del estany de Banyolas s'hi crian varios moluscos, entre 'ls quals citaré una especie bivalba, lo *Mitilus Cygneus*, y varias de Jasterópodos (caragols) com los *Planorbis alba* y *córnea*, la *Paludina Vivípara*, la *Nerita fluviatilis* (neretina), la *Succinea Feiferi* y varias *Limneas* principalment la *stagnalis*. Entre 'ls peixos s'hi contan las anguillas, barbs, bagras y tencas, aquesta última molt estimada per lo sabró y delicat de sa carn que pot rivalisar ab la de varias especies marítimas. Durant l'hivern, cridats per lo templat del clima, s'aplegan en est estany una gran munió d'ánechs de diferents especies, gosant entre 'ls cassadors de major estima la que's coneix ab lo calificatiu de *colloeris*, essent igualment perseguits per los aficionats las becadassas y becadells que entre las matas de jonchs y halcas procuran amagarse. Tambe es molt rica y variada la flora del nostre estany, y si no fos per temor de cansar l'atenció del lector continuaria alguns dels datos molt importants que sobre eix particular té recullits y me comunicá lo ilustrat jóve botánich catalá Dr. Joan Teixidor, pero crech poder prescindir d'axó per que ell ab mes exactitut y ciencia no dupto que ho farà ab oportunitat.

Si no fos porque la excessiva minuciositat en los detalls no es pròpia d'un periódich, m'extendria en altrás particularitats pera continuar la descripció del estany de Banyolas, pero crech haver dit fins aquí lo

suficient pera darlo á conixer y tal vegada fins pera estimular la curiositat d'algun observador experimentat, que estudiantlo ab deteniment y profit, presente un treball detallat y digne d'aquesta, baix tots conceptes, hermosa joia de la terra catalana.

FI.

PERE ALSIUS.

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

D' un volum del arxiu de casa la Ciutat compiem lo que segueix á continuació:

Fas fe yo Hieronim Sabata notari publich de Barcelona y scriua rational de la casa y honor. Concell de la present ciutat, com en un llibre de cobertas de cartro, forrat de cuyro vermell ab dos bagas, recondit en un armari de la Instancia vulgarment dita rational de dita casa de la ciutat ab las armas de la ciutat sobre ditas cobertas empremtades, en lo primer full del qual llibre esta scrit Lo següent quint llibre de cerimonias de la ciutat de Barcelona MDCXIII. en lo qual llibre estan descritas y continuades moltas cerimonias fetas en las entrades de molts Reys y señors nostres y de altrás personas reals y entre altrás yes continuada la cerimonia ques feu al Rey don Philip, fill del Emperador don Carles feta als V de febrer MDLXIII. en la qual cerimonia entre altres cosas se troba descrit y continuat lo següent E girant per la rambla auall e tiraren per lo portal de Framenors quees deuant la drassana abans de la qual per lo general o sos deputats era estat fet un arch triumphal ab unas torras, sota lo qual arch passaren hont ans de passar se feu una salua de arcabussaria y artilleria e per lo dormidor de S. Francesch arribaren al catafal que era bastit al pla de S. Francesch deuant la casa de moncada, lo qual era cubert de draps vermells e juncts al dit catafal. Lo dit señor descaualca e los honcs. Consellers y promens lo meteren al mitg e sen montaren ab ell en mitg del qual cadafal a les spalles de la paret estava posat un dossier del señor Rey, de brocat molt rich, empaliat lo enfront de dita paret de drap de ras de dit señor e allí fonch posada sobre lo cadafalet o puntapeu la cadira de la ciutat guarnida de vellut carmesi ab tres coxins de vellut carmesi que la dita ciutat feu fer, e jatsia la pratiga fos de semblans iornadas de venir la vera creu apres de esserse assentat lo señor Rey en sa cadira, empero esta volta per no saberhi mes los frares de S. Francesch reunits tres dells com a preuere diaca y sots diaca ab dos acolits ab sos canalobres y ciris encesos hauran apostada la santissima vera creu en dit cadafal ans de arribar allí dit señor Rey la qual creu sancta vista per dit señor Rey alt en dit cadafal se agenolla de dos genolls e posada dita vera creu sobre un missal demunt un coxi posa las mans dit señor sobre dit missal e iura sobre aquell e la dita creu santissima tenir y servir constitucions priuilegis usos y costums e altres libertats en aquesta ciutat otorgadas per los antecessors Reys segons deuant sera insertat e feta dita iura se assenta en dita cadira e encontinent dits sinch concellers besaren la ma la ha apres laltre a sa mag^t. regrauantli la prestatio de dit iura.

ment e encontinent per la artilleria dels baluards y altra artilleria posada peraço per las muralles se feu una bona salua e besadas ditas mans sen anaren a seure en un banch qui alt en dit cadafal estaua aparellata ma squera de dit señor Rey posat de traues de manera que mirauen vers lo portal de la drassana en lo qual banch seguiren primer los sinch consellers arreu cuberts e apres promens del cordo mentre ni caberen e los altres promens que noy caberen se assegueren per las graus de dit cadafal e estant ests En fee de las quals cosas he feta la present sertificatoria sagellada ab lo sagell de mon offici vuy als XXX de maig MDCXXXII.

Demanament dels molt Honorables señors Concellers de la present ciutat de Barcelona.

Joseph Galcem notari publich de Barcelona subrogat de dit Hieronim Sabata scriua rational. Las sobre ditas cosas de ma propria scritas.

Era un pagès mes manyach que un anyell, qui tenia una dòna que tot sovint alçava 'l colzo y perduda la rahó buscava bronquina a tothom, essent l'escandol del vehinat y 'l martiri del pobre marit ab qui en tals ocasions acostumava a barallarse.

Lo pobre home, no sabent que fer, anà á Barcelona á aconsellarse ab un advocat de molt nom y al qual esposà tot lo que en sa familia succehia. L'advocat, tot prenent un polvo, li digué:

—¿Voleu fer que tot açò s'acabe d'una vegada?

—Sí, contestà 'l pagès.

—Donchs, en compte de tancar lo celler, dexnélo obert y que ella beguè tant com vulga, y així s'acabarà ben prompte tot lo soroll; digué en to de broma.

Al cap d'un quant temps l'advocat vegé entrar en son estudi un home que anava endolat.

—¿De qui porteu dol, bon home? li preguntà.

—Jo li diré, contestà 'l pagès, vaig fer lo que vosté 'm va dir; la dòna se 'm posà tota contenta quan va véurer que dexava 'l celler obert, y se'n feu tant de tip que al cap y á la fi arreplegà una inflamació que se l'endugué al altre mon. Are, gràcias á Deu, estich lliure de totas aquellas disputas y rahons y la casa sembla una bassa d'oli. ¡Ay! me va fer un gran favor V. donantme aquell parer! Jo li don' gràcias y visca molts anys.

L'advocat quedà tot pensatiu y desde aquell dia resolgué no fer bromas d'aquella mena ab homens que ho prenen tot per cert.

Un editor francès, trovantse en la necessitat d'adquirir un manuscrit, se dirigí á casa d'un autor que li recomenaren y que semblava mes [apropósit] pèl cas.

—Li oferiré mil escuts, deya entre si tot buscant la vivenda del literat.

Pero quan va saber que 'l fill d'Apolo habitava en la ciutat, reduhí á dos mil franchs lo pago de l'obra, dihent:

—Si escriu, deu esser un infelis.

Per últim va trovar son domicili.

—Viu en lo quart pis, li digué lo porter.

—¿Quart pis? pensà l'editor, no li daré mes que mil cinch cents franchs.

Trucá en una mal barrada porta que s'obrí al instant.

Los mobles de l'habitació eran molt escassos.

—Vaja, digué no li daré mes que mil franchs.

En dita habitació hi havia un home que, sóbrio y resignat com un espartà, remullava un tros de pá en un got d'aygua.

—¡Quanta miséria! esclamá en son interior. Ab cent escuts está molt ben pagat.

Per aquesta suma escrigué una gran obra: *La derivada*.

Lo desgraciat escriptor se nomenava Honorat Balmaz.

NOVAS.

La lluna en un cove, sarsuela en un acte dels senyors Campmany y Vilar, que s'estrenà ultimament en lo teatre de *Novedades*, es una bonica joguina escrita sens pretensions y qu'agradá bastant al públich, apesar d'alguns defectes que conté lo llibret.

Un d'ells, per cert capital, es lo desenllas del argument. Alló de demaná un pare la mà de la sua filla ab amenassas y las armas á la mà, nos va produhir bastant mal efecte á causa de sa inverosimilitut.

Lo *destino* y la *planeta* del didot, paráulas qu'est personatge sempre té á la boca, acaban per cansar y no produhir l'efecte que desitja l'autor.

En quant á la part musical de l'obra, devem dir que la *romanza* d'introducció nos va complaure molt per son sabor catalá y sa tendresa. En las demés pessas musicals hi notárem originalitat, ecseptuant la *americana*, que ab tot y esser molt bonica nos va semblar fora de situació, y la lletra de la mateixa tant trivial com la de: *me gustan todas*.

Lo director d'orquestra del dit teatre nos va portar á la memòria un home que corria fa alguns anys pels carrers de Barcelona que tocava quatre ó cinch instruments d'un cop; notarem que ab la mà dreta portava la batuta, ab l'esquerra tocava 'l piano, y á mes debia dir la lletra als cantants.

Creyem que l'empressari'n surtiria mes barato llogant camálchs en compte de directors d'orquestra: al menys la dignitat artística no'n sofriria.

Hem rebut los números XIII y XIV de LA ILUSTRACION ESPAÑOLA Y AMERICANA, contenint lo primer molts y bonichs grabats de notable mérit, y una escullida secció literària. Entre 'ls primers, cridan l'atenció un hermós grabat, *El llanto de la viuda*, composició del distingit artista En Vicens Palmaroli, y una còpia del popular quadro del senyor Bejarano, *Jóvenes pe-lando la pava*; lo retrato del doctor *En Rafel Martínez Molina* y altres diferents grabats que representan *l'arribada á Berlin, après de la pau, del emperador Guillem y de las primeras tropas alamanayas; l'arribada de la comitiva oficial al Camp de la Independencia, l dia dos de Matx; l'atach y heróyca defensa de la torra óptica Colon*, y alguns altres igualment notables.

Los articles van firmats pèls senyors Castelar, Muñoz de Luna, Campillo, Manel del Palácio, Huelin, Fernandez y Gonzalez, y altres distingits escriptors.

L segon los grabats: *Muros ciclópeos de Tarragona*; *Vista general de Samaná*; *El parque de Madrid en las mañanas de Mayo*; *Telón de boca del teatro Cervantes* (Málaga); *Don Buenaventura Baez, presidente de Santo Domingo*; *Presentación de los comisionados norte-americanos al presidente Baez*; un bonich *proyecto de un monumento ecuestre al general Prim, por don Arsenio Alonso*; tres escenas de l'insurrecció de París; una notable secció de caricaturas del conegut Ortego; y altres.

Los artículos van firmats pels senyors *Martínez de Velasco*, *Benavides* y *Castelar*.

En lo número set, nos férem càrrech de la primera conferencia sobre l'*Dret de Catalunya*, donada per D. Fèlis M.^a Falguera en l'*Atereu Català*. En la vetlla del dia 11 de Maix, donà la segona de dites explicacions, merexent esser aplaudit en alguns punts per l'eloqüència ab que s'espressà al fer ressaltar las aventatjas de nostra legislació, comparantla ab la de Castella y ab las lleys que, per ser generals del Estat, s'han introduhit en Catalunya posteriorment al *Decret de Nova Planta*. Los punts principals que lo Sr. Falguera sentava en sa conferència, son poch mes ó menys los següents:

Després de consignar los diferents còssos legals vigents en Catalunya y l'corresponent ordre de prelación entre 'ls matexos, conforme al cap. 42 del *Decret de Nova Planta* y á la constitució única, tit. 30, llibre 1.^{er} dels *Usatges*, *Constitucions*, *Capítols de Cort* y *altres drets del Principat Català*, manifestà l'interpretació legal recaiguda sobre unas paraulas d'puestas de la Real Resolució de Càrls III de 1768, paraulas que feyan témer per l'ecziencia de la legislació catalana, ja que 's minavan sos fonaments si com á supletorias de la matexa devian regir las lleys de Castella y no l'*Dret Canónich*, lo *Civil Romà*, y las *Doctrinas dels Doctors*; empero que á pesar d'assó repetidas sentencias del *Tribunal Suprem de Justicia* han confirmat d'un modo indubtable que no ha quedat derogada la citada constitució catalana.

Esplicà també las causas perquè 'ls Advocats catalans citan las *Lleys de Partidas* en los plets, y en aquest punt va combàtrer enérgicament los càrrechs é inculpacions que sobre l'particular, fà 'l Sr. Oliver en sa obra *«Estudios históricos sobre el derecho Civil en Catalunya»*, provant fins á l'evidencia, entre altrás cosas, que l'identitat de molts de dites lleys ab las Romanas y l' desitx de donar mes forsa á las citas legals, los induhexen á obehir una costum que d'un quant temps ha vingut á arrelarse. Igualment ans d'entrar en l'objecte de la conferència, manifestà la necessitat de desterrar un abús y posarse sobre avis respecte á las citas que, en nostres Tribunals, se fan de las que recauen en plets radicats en lo territori de nostra Audiencia.

Aprés d'est tant oportú eczordi, entrà en l'estudi del *Dret Català*, comensant pèl tractat de las personas, qual divisió en *sui juris* y *alieni juris* es igual al *Dret Romà*, fent notar que, respecte á las facultats y drets dels pares sobre las personas y bens dels fills las disposicions especials de nostre *Dret Municipal* aumentan encara 'ls d'aquells restringint los d'estos, ja que en dos respectivas constitucions se

disposa que 'l fill de familias major de 25 anys y l'emancipat per son pare, avans d'arribar á tal edat, no pogan contractar sens consentiment de llur pare, tot en virtut de rahons morals que saltan á la vista. Se lamentà de que nostres antepassats, atents sempre al principi de llibertat de la familia, no haguessen concedit majors drets als fills respecte dels peculis profetici y adventici, majorment quant forman casa separada; no obstant, los escusà recordant que Felip V havia tallat bruscament lo vol á la legislació catalana, quant magestuosament sas alas estenia.

Parlant de la patria potestat que en Catalunya, lo mateix que en Roma, jamay han tingut las viudas, feu observar lo gran conflicte que are ha ocorregut ab la publicació de la *Lley de Matrimoni Civil* (en la que 's concedeix la patria potestat á las mares,) per las paraulas de dita lley que dihen; «sens perjudici de lo que 's prevé pèl dret foral respecte las personas dels cónyugues y llurs descendents:» esposà las tres distintas opinions que s'han emitit sobre l'particular, es á dir, sobre ¿que s'enten per dret foral? la 1.^a que sosté que per dret foral deu entèndrerse l'conjunt de disposicions legals que regexen en nostre Principat; la 2.^a que sols constituhexen lo dret foral de Catalunya aquellas lleys en las que nostra legislació 's distingeix de la general de Castella; y la 3.^a que pren lo dret foral de Catalunya baix una accepció restrictiva, ço es, eliminant son dret supletori ó sia l'*Dret Canónich* y l'*Romà*. Fins que 's resolgui exa qüestió, digué, restará incert pronunciant-se fallos contradictoris, l'important dret de la familia. Aixís mateix provà que en Catalunya no 's necessita en est punt la lletra morta y árida de la lley, per quant ab la llibertat, que 'l pare té pera testar, dexe casi sempre á sa viuda, «*senyora majora, poderosa, usufructuaria, y tutora y curadora de sos bens*,» ab la condició de mantenir y educar als fills (treballant á utilitat de la casa) y mentres ella 's conserva viuda, realsant ab assó mes y mes la dignitat de la que fou sa muller y enaltintla á la vista dels seus fills, revestintla de l'autoritat que ell tenia, fent que dins de sa llar s'hi respiren los matexos hàbits y que, á part del natural sentiment, res se trove á faltar en la constitució de la familia.

Enllassada exa qüestió ab la dels tutors y curadors, tractà d'estos, fent veurer la senzillesa de nostra legislació antes de la *Lley d'Enjuiciament Civil*. Lo tutor ó curador testamentari, de fet ja tenia discernit lo càrrech sens necessitar las enyosas diligencias judiciales que are la lley prevé; y que no obstant una constitució que manava als tutors que prestessen jurament, devant del Jutje, de que servirian fidelment lo càrrech, exa constitució jamay tingué efecte. En casi tot lo relatiu á Tutors y Curadors, regeix en Catalunya lo dret Romà. Com á privilegi hi ha una constitució que prevé que 'ls Nobles no tinguin Curadors y si Tutors fins á la etat de 20 anys, sent llavors, ipso juse, majors d'edat, y que á pesar de prevenirse en lo final de la mateixa que 'ls *pagesos* ho sian á la de 15 anys, exa part may se cumplí y d'ella ni menció 'n fan los tractadistas de dret.

Plena de doctrina fou esta conferencia; sentim no poder disposar de mes espay per ocuparnos d'ella y

creyem que nostres lectors se 'n farán càrrech ab est irregular estracte.

Demanariam al *Ateneo Català*, se servis disposar d' un lloch desd' hont 's pogués pendrer notas, putx posats entre 'l públich, que numerós corre á escoltar ditas conferencias, no 'ns es posible pèndrer-las ab la fidelitat y conveniencia que l' assumpto requereix.

En lo saló d' estiu de Novetats s' han inaugurat lo 29 del passat los concerts matutinals que cad' any ha vingut donant lo renomnat chor d' Euterpe, que dirigeix lo popular musich y poeta en Joseph A. Clavé. Molt nos plau no s' hagen interromput tant delitoses funcions, en que hi figuran en primer lloch las composicions catalanas.

Sabem que l' editor Sr. Chao va á publicar á l' Habana un volúm de poesias catalanas originals d' un de nostres mes populars autors. ¿Será dita publicació la primera senyal del moviment literari català, que fa temps desitjavam se fomentés en las Antillas espanyolas? Aixís ho esperem, y al efecte desitjariam que autors y editors de la terra s' ocupassen d' una qüestió que essent de tan interés pera nostra moderna literatura, por reportalshi honra y profit.

Lo diumenge, dia 28 del mes passat tingué lloch l' obertura de l' Esposició de Bellas Arts en lo local destinat al efecte en lo passejx de Gracia. Passan de tres centas las obras d' art qu' ocupan las salas de dita Esposició.

No 'ns n' ocupem en aquest número per falta de temps, mes ne parlarém detingudament en un dels vinents.

En lo certámen celebrat per la JUVENTUD CATÓLICA resultaren premiats En Miquel Victoriá Amer, y Na Victoria Penya d' Amer, obtenint una menció honorífica En Felip Saleta.

Es inútil dir que totas las composicions eran catalanas, un cop coneguts los autors, mes res podem dirne perquè no poguerem assistir á la sessió, ja que no hi fórem convidats.

Las lletres catalanas están d' enhora bona.

Lo govern de Madrid al cap d' avall s' ha convenut de que las lletres catalanas son *alguna cosa* en nostra Terra, y que ab bons poetas y prosistas dignes conta pera son conreu y millorament, putx, si aixís no pensés, no hauria concedit la creu de Carles III á nostre amich l' aplaudit poeta dramátich En Frederich Soler primerament, y després als poetas premiats en los Jochs Florals d' enguany.

Felicitem, encara que tart, als poetas del Jochs per son doble premi y particularment al senyor Soler, per ser ell qui primerariament l' obtingué.

S' ha donat ja á l' estampa, y está á punt de termenars sa impressió, lo drama català en quatre actes de nostre company En Joaquim Riera y Bertran, que ab lo titol de *Caritat* s' estrená en lo teatre Català, essent del públich tan ben rebut.

Se 'ns ha dit que en la pròxima temporada d' hivern, s' estrenará en lo teatre Principal una comédia de màgica escrita en català per un de nostres reputats escriptors. Será de molt espectacle, y ja ara s' estan pintant las decoracions per dita comedia espressas. Se 'ns ha dit també que la música de la referida obra es purament catalana.

Molt tot assó 'ns plaurá, putx serà una nova mostra de vida que donará la literatura catalana, inaugurant un nou género d' espectacles no conegut en las táulas dels teatres catalans.

Sabem que molt aviat s' estrenará una nova sarsuela ab dos actes del popular escriptor En Frederich Soler, titulada *Los estudiantes de Cervera*, ab música del mestre Manent.

Fa poch dias tinguérem ocasió, á Girona, desentir y admirar al distingit pianista. En Joan Soler. Entre várias de las composicions que 'ns feu sentir, devem fer especial menció de tres preciosas sardanas de característica melodia y magistralment armonisadas, lo qual vingué á provarnos una volta més l' inmens partit que s' pot treurer de la tant (per alguns) menyspreada música catalana.

Una de las ditas sardanas ha sigut tocada á Madrid, per una banda militar, y rebuda ab aplauso.

Molt nos plau que de la llavor sembrada per alguns aymadors de las cansons de la terra, entre ells lo mestre en gay saber En Francesch Pelay Briz, naxen flors tant gayas com las de que 'ns ocupem: y molt més nos plauria encara si nostres compositor, aprofitant l' eczemple y donant un pas més se dediquessen á cultivarla y creessen una vera *escuela lirich dramática catalana*, que per ara, malhauradament, no tenim.

Lo dilluns vinent se reuniran las duas seccions de Lletres y Arts de LA JOVE CATALUNYA, pera discutir lo tema, per cert no poch important, d' esta mena proposat: «Condicions de vida de l' escola lirich-dramática catalana y medis pera conduhirla á son millorament.»

Esperem que la dita reunió serà molt concorreguda, putx l' importancia del assumpto hi cridarà á mols dels que per nostra causa s' interessan.

Fa molt temps que parlarém de la publicació de dos volúms mes de cansons de la Terra, l' un del senyor Briz y de 'N Candi l' altre, y encara ningú 'is ha vist. Sentim lo retrás, y ab nosaltres tots los aymadors de las cosas de casa, que ja fa tant de temps que ab afany los esperám.

RECLAMS.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA. (Colecció complerta del 1859 al 1870,) 12 volúms en quart, 148 rals. Se troban de venda en la llibreria de 'N Verdager, rambla del mitx.

LA FLOR DE LA MONTANYA, drama en tres actes y en vers de D. Ramon Bordas y Estragués. Se ven á 8 rals á la llibreria de 'N Eudalt Puig, plassa Nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.